

RAQAMLI MAKONDA O'SMIR SHAXSI SHAKLLANISHI: IJTIMOY IDENTIFIKATSIYA VA PSIXOLOGIK XAVFSIZLIK OMILLARI*G'iyosiddinov Muhridin Qobuljon o'g'li**Toshkent Kimyo Xalqaro Universiteti Namangan filiali,**psixologiya fanlari o'qituvchisi**G-mail: giyosiddinovmuhridin1@gmail.com*

Annotatsiya: mazkur maqolada o'smir shaxsining raqamli makondagi shakllanish jarayoni tahlil qilinadi. Ijtimoiy tarmoqlarda faol ishtirok etish o'smirning o'zini anglash, shaxsiy identifikatsiyasi va psixologik barqarorligiga qanday ta'sir qilishi ochib beriladi. Tadqiqotda 13–17 yoshdagi o'smirlar orasida so'rovnoma va yarim tuzilgan intervyu asosida ma'lumotlar to'plandi. Olingan natijalar raqamli makon ijtimoiy identifikatsiya va shaxsiy o'sish uchun muhim omil ekanligini ko'rsatdi.

Kalit so'zlar: o'smirlik, raqamli makon, shaxsiy identifikatsiya, ijtimoiy tarmoq, virtual xavfsizlik

ФОРМИРОВАНИЕ ЛИЧНОСТИ ПОДРОСТКА В ЦИФРОВОМ ПРОСТРАНСТВЕ: ФАКТОРЫ СОЦИАЛЬНОЙ ИДЕНТИФИКАЦИИ И ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ*Гиясиддинов Мухриддин Кабулжонович**Наманганский филиал Международного**университета химии в Ташкенте,**преподаватель психологии**G-mail: giyosiddinovmuhridin1@gmail.com*

Аннотация: В данной статье рассматривается процесс формирования личности подростка в цифровом пространстве. Описывается влияние активности в социальных сетях на самопознание, личностную идентификацию и психологическую устойчивость подростков. Исследование основано на анкетировании и полуструктурированных интервью среди подростков в возрасте от 13 до 17 лет. Полученные результаты подтверждают важность цифровой среды как фактора социальной идентификации и личностного роста.

Ключевые слова: подросток, цифровая среда, личностная идентификация, социальные сети, виртуальная безопасность

FORMATION OF ADOLESCENT PERSONALITY IN THE DIGITAL ENVIRONMENT: FACTORS OF SOCIAL IDENTIFICATION AND PSYCHOLOGICAL SECURITY

*Giyosiddinov Mukhriddin Qobuljonovich
Namangan Branch of the Tashkent International
University of Chemistry, Lecturer in Psychology
G-mail: giyosiddinovmuhridin1@gmail.com*

Abstract: This article analyzes the process of adolescent personality formation in the digital environment. It explores how active participation in social networks influences adolescents' self-awareness, personal identification, and psychological stability. The study collected data through surveys and semi-structured interviews among adolescents aged 13–17. The findings indicate that the digital space is a significant factor for social identification and personal development.

Keywords: adolescence, digital environment, personal identification, social network, virtual safety

Kirish

Bugungi globallashuv va raqamli texnologiyalar asrida o'smirlarning kundalik hayoti virtual makon bilan chambarchas bog'liqdir. Raqamli tarmoqlar, mobil ilovalar va raqamli aloqa vositalari orqali ular axborot qabul qiladi, o'zaro muloqotda bo'ladi va o'zini namoyon qiladi. Shu sababli o'smirlilik davridagi shaxs shakllanishida raqamli makonning o'rnini tobora ortib bormoqda [1]. Raqamli makon, ayniqsa, pandemiyadan keyingi davrda o'smirlar hayotining ajralmas qismiga aylandi. Masofaviy ta'lim, virtual o'yinlar va ijtimoiy tarmoqlarda o'tkaziladigan vaqt miqdori ularning shaxsiy, ijtimoiy va emotsional rivojlanishiga sezilarli ta'sir ko'rsatib kelmoqda [2]. Ushbu maqolada o'smir shaxsining identifikatsiyasi va psixologik xavfsizligiga raqamli makonning ta'siri ilmiy jihatdan o'rganiladi.

Metodologiya

Tadqiqot aralash metodologiya asosida olib borildi. Unda 13–17 yoshdagi 120 nafar o'smir ishtirok etdi. Ma'lumotlar to'plash uchun quyidagi usullar qo'llanildi:

- **So'rovnoma:** raqamli faollik darajasi, ijtimoiy tarmoqlardan foydalanish sabablari va davomiyligi;
- **Yarim tuzilgan intervyu:** o'smirlarning o'zini anglash va raqamli tahdidlar to'g'risidagi fikrlari;
- **Psixodiagnostik metodlar:** Marcia identifikatsiya statuslari asosida baholash [3].

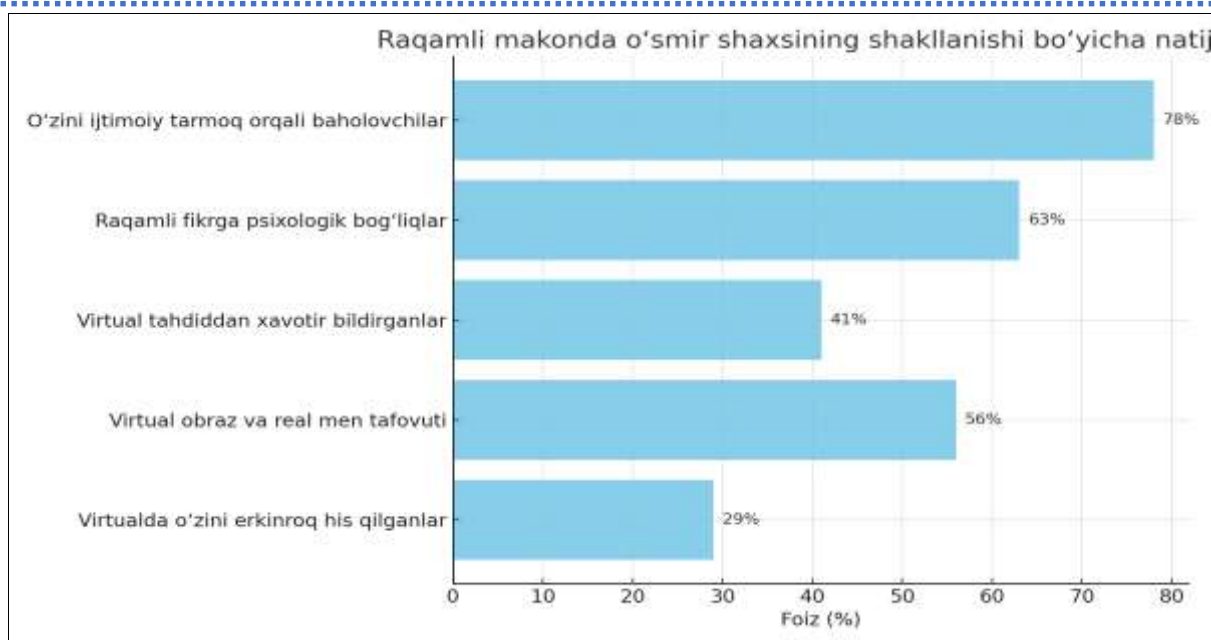
So‘rovnoma natijalari SPSS dasturida tahlil qilindi va o‘zgaruvchilar orasidagi korrelyatsiyalar aniqlanib, ijtimoiy identifikatsiya darajasiga ta’sir qiluvchi asosiy faktorlar ajratib ko‘rsatildi. Intervyulardan olingan sifatli ma’lumotlar kontent tahlili usulida baholandi.

Natijalar

Tadqiqot natijalariga ko‘ra:

- 78% o‘smirlar o‘zlarini ijtimoiy tarmoqlardagi obrazlari orqali baholaydi;
- 63% ishtirokchi raqamli makondagi fikr-mulohazalarga kuchli psixologik bog‘liqlikni his qiladi;
- 41% o‘smirlar virtual tahdid (kiberbulling, shaxsiy ma’lumotlar tarqalishi)dan xavotirda;
- 56% o‘smirda virtual obraz va real “men” o‘rtasida tafovut mavjud;
- [4][5].
- Shuningdek, respondentlarning 29 % virtual makonda o‘zini erkinroq va ishonchliroq his qilishini bildirdi. Bu holat ularning real hayotdagi ijtimoiy moslashuviga salbiy ta’sir ko‘rsatmoqda. Psixodiagnostik tahlillar o‘smirlarning o‘zini baholash darajasi va virtual tahdidlar orasida salbiy korrelyatsiya mavjudligini ko‘rsatdi.

№	Natija kategoriyasi	Foiz (%)
1	O‘zini ijtimoiy tarmoq orqali baholovchilar	78
2	Raqamli fikrga psixologik bog‘liqlar	63
3	Virtual tahdiddan xavotir bildirganlar	41
4	Virtual obraz va real “men” o‘rtasida tafovut mavjud	56
5	Virtualda o‘zini erkinroq va ishonchliroq his qilganlar	29

Munozara

Tadqiqot natijalari raqamli makonning o'smir shaxsiga ikki xil ta'sir ko'rsatishini ko'rsatmoqda. Bir tomondan, u o'smirlar uchun o'zlarini ifoda etish, yangiliklarni o'rganish va yangi do'stlar orttirish imkonini beradi. Bu esa shaxsiy o'sish, ijtimoiy ishtirok va kommunikativ kompetensiyalarni rivojlantirishga xizmat qiladi [6]. Boshqa tomondan, raqamli makon o'smirni yolg'izlik, stress, depressiya kabi holatlarga olib kelishi, o'z-o'zini baholash darajasini pasaytirishi mumkin.

Virtual makonda ijtimoiy qiyoslashlar va laqqa tushgan ideal obrazlar (masalan, influencerlar, filtrlardan foydalanilgan suratlar) o'smirlar orasida tashqi ko'rinishga oid muammolar va ishonchsizlikni kuchaytiradi. Bundan tashqari, doimiy onlayn bo'lish majburiyati o'smirlarning uyqu rejimiga, o'qishga va oilaviy munosabatlarga ham salbiy ta'sir ko'rsatmoqda [7].

Xulosa

Raqamli makon o'smir shaxsining shakllanishida ikki tomonlama rol o'ynaydi. Bir tomondan, u imkoniyatlar maydonidir, boshqa tomondan esa xavf-xatar manbaidir.

Shuning uchun:

- Maktab va universitetlarda "Raqamli savodxonlik" fanini joriy etish:
- O'smirlarga ijtimoiy tarmoqlardan foydalanuvchanlik madaniyati, axborotni tanqidiy tahlil qilish, shaxsiy ma'lumotlar himoyasi va internetda xavfsiz xatti-harakatlar haqida tizimli bilim berilishi zarur.
- Psixologik xizmatlar tizimini raqamli shaklga moslashtirish:
- O'smirlar uchun onlayn psixologik maslahatlar, anonim suhbat platformalari va stressni boshqarish bo'yicha mobil ilovalar ishlab chiqilishi tavsiya etiladi.
- Ota-onalar va pedagoglar uchun treninglar va seminarlar o'tkazish:

- Ularni o‘smirlarning raqamli hayoti, virtual tahdidlar (kiberbulling, texnoqaramlik, yolg‘izlik) va raqamli aloqa vositalarining ta’siri haqida xabardor qilish lozim.
- O‘quv muassasalarida muntazam monitoring va profilaktik suhbatlar tashkil etish:
- Media va IT sohasi vakillari bilan hamkorlikda xavfsiz kontent yaratish:
- Yoshlar uchun ijtimoiy, axloqiy, madaniy rivojlanishga xizmat qiluvchi ijobiy kontentlar (bloglar, video, o‘yinlar)ni ishlab chiqish va targ‘ib qilish.
- Ijtimoiy tarmoqlarda yoshga mos cheklovlarni kuchaytirish:
- Huquqiy jihatdan bolalar va o‘smirlarning raqamli makondagi xavfsizligini ta’minlovchi reglamentlar va nazorat tizimlari takomillashtirilishi lozim.
- Tadqiqotlar bazasini kengaytirish:
- Mahalliy kontekstda raqamli makon va o‘smirlar psixologiyasi bo‘yicha muntazam monitoring, ilmiy tadqiqotlar va ijtimoiy so‘rovlar o‘tkazilishi tavsiya qilinadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Marcia, J. E. (1966). Development and validation of ego-identity status. *Journal of Personality and Social Psychology*, 3(5), 551–558.
2. Boyd, D. (2014). *It’s complicated: The social lives of networked teens*. Yale University Press.
3. Livingstone, S., & Helsper, E. J. (2007). Gradations in digital inclusion: Children, young people and the digital divide. *New Media & Society*, 9(4), 671–696. <https://doi.org/10.1177/1461444807080335>
4. Valkenburg, P. M., & Peter, J. (2011). Online communication and adolescent well-being: Testing the stimulation versus the displacement hypothesis. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 16(2), 200–209.
5. Turkle, S. (2011). *Alone Together: Why We Expect More from Technology and Less from Each Other*. Basic Books.
6. Nesi, J., & Prinstein, M. J. (2015). Using social media for social comparison and feedback-seeking: Gender and popularity moderate associations with depressive symptoms. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 43(8), 1427–1438.
7. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. (2023). *Ta’lim tizimini raqamlashtirish strategiyasi*. Toshkent.
8. Twenge, J. M. (2017). *iGen: Why Today’s Super-Connected Kids Are Growing Up Less Rebellious, More Tolerant, Less Happy--and Completely Unprepared for Adulthood*. Atria Books.